

ИНЖЕЊЕР СТЕВАН САВКОВИЋ (1883–1930)

МАРИЈА ПОКРАЈАЦ

САЖЕТАК:

У време кад је српска држава доживљавала европејску трансформацију, развијали су се и ставали људи без којих промене не би биле могуће. У првом реду, то су били инжењери и архитекти школовани на престижним европским универзитетима, који су у своју земљу доносили дух европских градова, у којима се крајем XIX и почетком XX века развијала све већа жеђ за модернизацијом. Стеван Савковић, као један од мање познатих инжењера у архитектонској историографији, био је један од њих. Стога је циљ овог рада да анализира и представи у новом светлу истраживања везана за личност и дело овог ствараоца, значајног за еманципацију Београда али и целе Србије.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Стеван Савковић, почетак XX века, јавна добра, инжењерски бирои у XX веку*

ABSTRACT:

At the time when the Serbian country was experiencing European-oriented transformation, individuals grew and matured without whom this process would never be possible. Primarily, these individuals were engineers and architects educated at the renowned European universities and on their return to the homeland they brought the spirit of European cities that at the turn of 20th century exhibited an ever-growing hunger for modernization. Stevan Savković, as one of the lesser-known engineers in the architectural historiography, was one of them. Therefore, the aim of this paper is to analyse and present in a new light the explorations about the life and work of this significant design engineer, who deserves the credit for the emancipation of Belgrade, and the entire Serbia, as well.

KEYWORDS: *Stevan Savković, turn of 20th century, public goods, designing offices in 20th century*

Иако је био значајан представник струке у Београду почетком 20. века, о Стевану Савковићу у архитектонској историографији не постоји потпунији приказ. Основни извор за проучавање његовог живота и дела јесу коментари из дневне штампе. Од посебног су значаја издања дневног листа *Политика* и *Време*, у којима се наводе подаци о животу и чиновничком деловању инжењера Савковића. Његово име се везује пре свега за историју београдског насеља Жарково, где је рођен и завршио основну школу, и где је касније по његовим плановима подигнута основна школа „Љуба Ненадовић“. Једно време је био министар грађевина¹, имао је приватни биро, а већи део живота је био политички ангажован. И поред тога што није оставио обимнији опус у Београду, заслужује да о његовом животу и делу буде више речи, у чему се огледа и циљ овог рада.

Стеван Савковић – ране године

Стеван Савковић (сл. 1) рођен је 29. септембра 1883. године у селу Жаркову,² у породици Бошка Савковића, богатог земљорадника и председника Општине Чукарица 1914. године.³ Имао је млађег брата Илију, који је постао адвокат и народни посланик.⁴ У Жаркову је Стеван Савковић завршио и основну школу, а реалку је завршио у Београду 1902. године, кад одлази на студије. Архитектонски одсек Техничког факултета – Карлсруе завршио је 1906. године као један од најбољих студената.⁵ Карлсруе је почетком 20. века био највећи град Војводства Баден, с развијеном хемијском индустријом и железничком инфраструктуром. У Бадену, тој врло либералној покрајини, постојала су два универзитета – Хајделберг и Фрајбург, као и висока трговачка школа у Манхајму и техничка у Карлсруеу, где је и настала прва политехника по узору на париску.⁶ У Карлсруеу, Стеван Савковић се и оженио, и у Београд се враћа са двоје деце. У Београду је био запослен у Архитектонском одељењу Министарства грађевина, као подархитекта I класе од 1908. до 1909. године, односно архитекта III класе 1910. године. Крајем новембра 1919. године био

Сл. 1 / Фоитографија Стивана Савковића у листу 'Време' од 3. фебруара 1929. године.

Извор: <http://istorijskenovine.unilib.rs/> [17. 3. 2019]

је архитекта-грађевинар у Београду.⁷ Његов син Иван, рођен у Берну 1907. године, пошао је очевим стопама и постао архитекта.⁸ У Београду је Савковић живео у Гетињској улици на броју 16.⁹

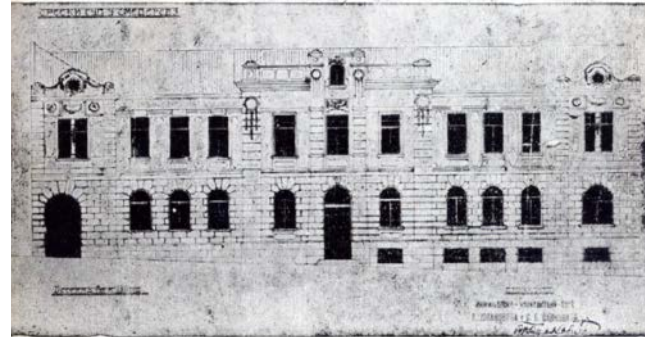
Биро Савковић–Јовановић

По повратку у Београд, Стеван Савковић је одслужио ђачки рок у коњици и положио испит за резервног коњичког потпоручника. Након тога се запослио у Министарству грађевина, али је убрзо отпуштен јер се за време посланичких избора 1908. године кандидовао на листи Алексе Жујовића, иако није имао потребне године да постане кандидат. Потом је отворио

Сл. 2 / Зграда у којој се налазило биро Стивана Савковића и Пере Јовановића – палата „Анкер“, некада Краља Милана 32, данас Теразије 26 (извор: Колекција Милоша Јуришића)

приватни архитектонски биро заједно са Петром Јовановићем у Улици краља Милана 32 (сл. 2).¹⁰ Биро Јовановић–Савковић отпочео је рад 1911. године¹¹, а основне делатности тог, за престоницу веома важног архитектонског бироа, биле су израда пројеката за приватне грађевине и планова за самоуправне и средске зграде у земљи. Од значаја су и планови за све врсте канализационих веза приватних имања у Београду. Како наводи Светозар Стојановић 1912. године, неки од значајних пројеката израђених у оквиру рада овог бироа су: нереализовани пројекат Среског суда у Смедереву, средска и општинска зграда у Лазаревцу, општинска зграда у Аранђеловцу и Државно рачуноводство и конак у манастиру Раковица. Према пројекту, зграда Среског суда у Смедереву (сл. 3) замишљена је као академски конципирана грађевина с наглашеним бочним и средишњим ризалитима, разбијеним полукружним отворима у приземљу и правоугаоним на спрату, што је доприносило утиску симетрије и склада. Приземље је према плану било истакнуто рустиком и полукружним улазима на бочном и средишњем ризалиту, а спрат се завршавао атикама декорисаним у духу сецесије и барока.¹² До 1912. године, вероватно у јеку обнова у XX веку, Биро Савковић–Јовановић подигао је конак на улазу у манастир

Сл. 3 / Пројекат средског суда у Смедереву (извор: Стојановић 1912: 43)

Раковица (сл. 4). Ово здање, иако осмишљено академски, симетрично, својим духом алудира на оријентално-балкански стил, у којем су Обреновићи већином подизали своје конаке. Двоспратно здање у облику слова Г на самом улазу у манастир поседује као истакнут елемент спратни еркер с три полукружно завршена отвора, као свој главни печат.¹³ Према Светозару Стојановићу, до 1912. године Биро Савковић–Јовановић извео је, у улози предузимача, и зграду Државног рачуноводства (сл. 5), која се и данас, у нешто измењеном облику, налази у Улици адмирала Гепрата 14. Ова првобитно једноспратна грађевина у облику слова Т – типичан је пример академског начина обликовања, са сецесијским детаљима примењеним у обради фасада, код улаза у зграду заобљеног у облику правоугаоника, и изнад њега, на балконима од кованог гвожђа. У истој равни с улазом, изнад завршног венца, налазио се масивни тимпанон. У новије време, тај тимпанон је уклоњен, а згради је дозидан још један спрат.¹⁴

Основна школа у Жаркову

Године 1914. Савковић је реализовао значајан грађевински подухват и то без личне новчане надокнаде, одуживши се тиме селу у којем је одрастао, а то је подизање основне школе у на-

Сл. 4 / Конак у манастиру Раковица
(извор: Стојановић 1912: 43)

сељу Жарково (сл. 6), која данас носи назив Основна школа „Љуба Ненадовић“. Школа коју је у Жаркову похађао и Стеван Савковић, из 1840. године, налазила се у згради бивше општинске суднице и плетаре, и постојала је у дворишту данашње зграде *Споре школе*. Стара школа се од 1851. године налазила у кући кмета Јована Влајића, била је изграђена од слабијег материјала и поседовала је једну собу за ђаке, две собе за учитеље, једну кухињу и комору уместо подрума. Од 1904. године, ступа на снагу нов закон о школству, који је између осталог био последица смене династије Обреновић 1903. године, када Петар Карађорђевић иницира многе друштвене, економске, политичке и културне реформе. По новом закону, школа је морала поред зграде да поседује и школско двориште, игралиште и пола хектара за школску башту. Године 1914. у Жаркову се подиже нова школска зграда на иницијативу учитеља Алексија Ђурића, у Улици Аце Јоксимовића број 25.¹⁵ Средства за изградњу у износу од 28.000 динара приложила је жарковачка општина. Зграда је свечано отворена на Светог Саву, дан обележавања славе свих школа, 1914. године.¹⁶

Школска зграда у облику ћириличног слова Г имала је четири светле и хигијенске учионице, као и споредне просторије и стан за учитеља. Садржи

Сл. 5 / Зграда Државног рачуноводства, Адмирала
Гејрајна 14 (извор: Стојановић 1912: 43)

високо приземље с подрумом дужином целе зграде. Грађена је опеком у кречном малтеру, а кров је покривен бибер-црепом. Сокл и улазно степениште су од камена, као и кула подигнута на средишњем делу централне фасаде, која својим обликом згради даје романтичарску ноту. Пространо двориште било је ограђено зидом и дрвеном оградом. Без наметљиве декорације, ова зграда своју експресивност испољава контрастом волумена и маса.¹⁷ Овај објекат, у којем се данас ретко изводи настава, стављен је као културно добро под заштиту закона.¹⁸ У његовом левом тракту данас се налази дневни боравак ученика Основне школе „Љуба Ненадовић“, а у десном истурено одељење Основне и средње музичке школе „Ватрослав Лисински“. Данас ова зграда дели двориште с новим школским комплексом изграђеним 60-их година двадесетог века, који својом архитектуром концептуално одудара од ње.

Самостална пројектантска делатност Стевана Савковића

У Првом светском рату Стеван Савковић је учествовао као резервни коњички официр, а за време балканских ратова био је у штабу коњичке дивизије кнеза Арсена.¹⁹ Након завршетка рата, Савковић самостално наставља приватни пројектантски рад у својој струци. Године 1919. и 1920.

Сл. 6 / Основна школа „Љуба Ненадовић“ у Жаркову
(извор: Колекција Бојане Божић)

развио је индустрију креча. Његово предузеће подигло је, после рата, велики монополски магацин у Новом Саду. Радио је и на изградњи пута Београд – Милатовачка река, у дужини од 60 километара. Приватне послове запоставља 1925. године, и окреће се политици.²⁰

Као члан радикалне странке, на обласним изборима 1926. године изабран је за посланика београдске области. Своју стручност на пољу изградње и посланичко место у политици – искористио је у циљу изградње преко 200 километара путева некадашњег београдског округа. Како је стекао значајан иметак, био је у могућности да помаже разна београдска удружења, као што је на пример било уступање сопствене зграде у околини Београда за отварање курсева намењених сеоским домаћицама, а организованих у оквиру Министарства просвете. Поред зграде, за одржавање обука месечно је издвајао суму од 4.000 динара.²¹ Године 1927. изабран је за народног посланика Београдског округа. У јануару 1929. године постао је члан владе генерала Живковића, при чему је добио на управљање ресор грађевина и постао заменик министра пошта и телеграфа. Кад је извршена организација Врховне државне управе, Министарство грађевина је проширено Министарством пошта и телеграфа, Одељењем за грађење железница Министарства

саобраћаја и Хидротехничким одељењем Министарства пољопривреде. Његов рад у Министарству грађевина коментарисао је у извештају о годишњем раду владе генерал Петар Живковић, рекавши: *Савковић [је] у њом њослу њоказао свесѣтрану сѣрему јер је њоред инжењерских сѣособносѣти у орѣанизацији њослова корисѣтио изузетѣно њознавање финансија и економије.*²² Колико је био посвећен свом послу, говори његов *План за грађење и оѣравку њуѣева који вежу Беоѣрад са унуѣрашношћу и околином.* Издао је захтев за изградњу кружног пута Авала–Рипањ–Липовица; потом кружног пута Београд – Румунска улица – Топчидер – Царева ђуприја – Београд. Предвидео је да се на путу Београд–Чукарица, на месту где се укрштају железничке пруге Београд–Ниш и Београд–Обреновац, изгради пролаз пута испод пруге. За оправку пута Београд–Гроцка–Смедерево тражио је да се издвоје два милиона динара. Расписао је конкурс за израду пројекта моста и приступних путева Београд–Земун. Такође је од значаја био и уговор који је склопио с француским удружењем „Батињол“ за мелиорационе радове у Панчевачком рити.²³ Посебно значајан подухват Савковића у Министарству грађевина јесте изградња пута Бијело Поље – Беране, који је под његовом управом завршен за мање од три месеца.

За време службе у Министарству грађевина, Савковић је често вршио инспекцију стања путева. Један од таквих надзора био је пут Београд – Краљево – Рашка – Митровица – Пећ – Чакор – Андријевица – Беране – Подгорица – Цетиње – Котор – Дубровник – Љубиње – Мостар – Сарајево – Горажде – Пљевља – Бијело Поље – Пријепоље – Увац – Варадиште – Ужице – Чачак – Краљево – Крагујевац – Београд. Главни циљ овог путовања било је утврђивање сагласности између животних потреба људи и државних интереса, при чему је био задовољан оним што је на терену затекао.²⁴ Занимљив податак из приватног живота Стевана Савковића јесте да је његов приватни возач на путовањима био револуционар и присталица радничког покрета, Марко Орешковић.²⁵

За време Савковићевог рада у Министарству, 1929. године објављен је и *Закон о њушевима*.²⁶ Посебно важно је било и доношење *Грађевинског закона*, исте године, који је тада представљао основни закон за развитак материјалне културе Краљевине Србије. На приређивању овог закона радили су највећи стручњаци из области архитектуре и грађевинарства, пре свега чланови Удружења југословенских инжењера и архитеката, чији је активни члан Савковић био до смрти. Тај закон је подразумевао, поред општих одредби за подизање, изграђивање, преуређење, регулацију и санацију градова и варошица, и посебне прописе о изради регулационих планова, парцелацији, експропријацији и апропријацији земљишта и добара; изградњи коловоза, тротоара и канализација; одржавању шума и зеленила; изградњи објеката уопште, као и појединих саставних делова грађевина; прописе о техничкој сигурности грађевина, хигијенским условима, грађевинским властима и таксама. Унесена је и одредба у циљу убрзања подизања малих и јефтних станова, као и о заштити и одржавању историјских и уметничких објеката. Закон је посебну пажњу придавао уређењу села, а поред тога наређено је да се у банским управама издају предлози за поједине сеоске објекте, као и техничка упутства за изградњу.²⁷

За време његове службе у Министарству грађевина завршени су гвоздени мостови на Дрини, Ибру, Тиси, Вардару и Сави, и отпочети значајни радови на побољшању пловидбеног система на Сави. Прикупио је значајна средства за подизање наменске зграде и повезао Поштанску штедионицу са другим установама исте намене.²⁸ Председник Хеленске републике одликовао га је 1929. године *Орденом Феникса 1. реда с ленијом*.²⁹

Епилог

Стевана Савковића је болест снашла почетком јула 1929. године. Крајем исте године одлази у Беч на консултације с лекарима, који су сматрали да болује од ишијаса. По повратку у Београд осећао се боље.³⁰ Међутим, након операције, утврђено је да болује од саркома карличних костију. Тада је већ било прекасно за било какву врсту лечења. Стеван Савковић је преминуо у 46. години, 12. јануара 1930, у Бечком санаторијуму „Лево“.³¹ Нишки грађевинар Милан Стефановић постхумно га је уписао за члана добротвора Сокола Краљевине Југославије у Нишу.³²

Сахрана Стевана Савковића је одржана на начин достојан једног великана.³³ По тада утврђеном програму, опело је обављено у Саборној цркви у Београду, а тело је похрањено у гробницу на Новом гробљу у Београду, на парцели 26, гробница 19, ред 3. У исту гробницу сахрањени су и његова супруга Емилија и син Иван, 1952. године.³⁴

Стеван Савковић није био пионир архитектонских праваца и – поред школе у Жаркову, која је у време кад је подигнута била једна од репрезентативнијих школских зграда, и мањег броја јавних грађевина у Србији – није подигао велики број велелепних грађевина. Ипак, његовим залагањем за струку, пре свега доношењем значајних закона као што су Закон о путевима, чиме је између осталог допринео квалитету саобраћајница, и Грађевински закон, који представља важан подухват везан за изградњу села и очување историјских и уметничких споменика – оставио је незанемарљив печат у историји Београдске општине. Како наводе његове колеге

инжењери, приликом ступања на чело Министарства грађевина изјавио је: *Што мање њисања и акција, а што више стварној рада на њодизању народа њоџребних џрађевина, биће водиље у будућем раду службеника овој Министарства*. Ове речи су заиста биле основна водиља његовог деловања у струци до самог краја живота. Због свог доприноса европеизацији и модернизацији

српске престонице и других градова у Србији, Стеван Савковић заслужује да заузме место у новијој српској архитектонској историји.

Марија К. Покрајац, докторанд
историчар уметности
Београд
marijak059@gmail.com

НАПОМЕНЕ:

- 1] До 23. јануара 1930. године, кад је постављен Филип Ј. Трифуновић. Више о томе у: Тошева, С. (2018), *Грађињелство у служби државе*, Београд: Музеј науке и технике.
- 2] *Полиџика*, 13. јануар 1930: 6; *Време*, 10. јануар 1929: 3; Ркаловић 2012: 104.
- 3] Ркаловић 2012: 104; Лукић 2016: 195.
- 4] Лукић 2016: 195.
- 5] *Полиџика*, 13. јануар 1930: 6.
- 6] Трговчевић 2003: 171.
- 7] Шолаја и Магдић 1994: 91.
- 8] Иван Савковић је завршио студије на Архитектонском факултету у Бечу 1930. године, а 1935. се враћа у Београд. Када је 1941. године Други светски рат захватио и Краљевину Југославију, мобилисан је. Пошто је у краљевој војсци имао официрски чин, након капитулације одведен је у немачко заробљеништво, где је дочекао и крај рата. По повратку из заробљеништва, архитекта Савковић обновио је рад свог архитектонског бироа. Међутим, већ 1946. године атеље му је одузет и то је био један од разлога његовог одласка у Херцег Нови, где је боравио и радио све до 1950. године. У свом релативно мало познатом архитектонском опусу, Иван Савковић показао је склоност ка модерничким, готово пуристичким архитектонским принципима. Његово најзначајније остварење у Београду је зграда хотела „Astoria“: Ркаловић 2012: 104.
- 9] *Адресна књиџа за Београд 1912. године*, део I: 141.
- 10] *Телефонски именик 1925/26: 77; Телефонски именик за 1929: 86.*
- 11] *Српске новине*, 25. јул 1912: 4; Стојановић 1912: 43.
- 12] Стојановић 1912: 43. Више о архитектури Смедерева видети у: Срејић 2009; Кадијевић 2017.
- 13] Више о манастиру Раковица у: Божовић 2010; Недељковић 1985; Кадијевић 2007; *Своменичко наслеђе Србије* 1998: 446.
- 14] Стојановић 1912: 43
- 15] Спасеновић 1971: 328.
- 16] Николова 2018: 41.
- 17] *Кайјалој њеокрејних кулџурних добара на њодручју џрада Беоџрада*, <http://beogradskonasledje.rs/kd/zavod/cukarica/osnovna-skola-ljuba-nenadovic.html> [5. 6. 2019]
- 18] *Решење Завода за зашџиџију сџоменика кулџуре џрада Беоџрада*, бр. 308/5 од 8. 5. 1965.
- 19] Арсеније Карађорђевић, син кнеза Александра Карађорђевића.
- 20] *Време*, 3. септембар 1926: 2.
- 21] *Исџо*.
- 22] *Исџо*, 26. мај 1929: 4
- 23] *Исџо*.
- 24] *Исџо*, 2. јул 1929: 1.
- 25] Богдановић 1983: 20.
- 26] *Време*, 14. март 1929: 5.
- 27] *Исџо*, 24. новембар 1929: 1.
- 28] *Исџо*, 16. јануар 1930: 5.
- 29] *Правда*, 2. август 1929: 11.
- 30] *Време*, 12. октобар 1929: 3.
- 31] *Полиџика*, 13. јануар 1930: 6; *Време*, 13. јануар 1930: 1.
- 32] *Време*, 18. јануар 1930: 5.
- 33] Опелу су присуствовали председник владе генерал Петар Живковић, чланови владе Узуновић, Корошец, генерал Хаџић, др Дринковић, др Кумануди, др Сршкић, бивши председник Народне скупштине Нинко Перић, председник Општине Милош Савчић, управник Града Београда Манојло Лазаревић, гувернер Народне банке Игњат Бајлони и друге значајне личности, представници удружења и установа, али и сељака из Београдског округа. Сахрани је у пратњи маршала Двора генерала Аџе Димитријевића, првог ађутанта генерала Стојановића и дежурног ађутанта, присуствовао и краљ Александар Карађорђевић. Опело је у пратњи руског хора, уз асистенџију 14 свештеника и два џакона, обавио епископ Мардарије. Говоре су држали министар просвете Божидар Максимовић, члан Врховног законодавног савета Џејкоб Шурман; на Теразијама, са балкона Поштанске штедионице, од Стевана Савковића

опростио се генерални директор Поштанске штедионице Милорад Недељковић, потом начелник Министарства грађевина Миливоје Јовановић, затим ректор Више педагошке школе Јован Живановић, испред Југословенског удружења инжењера и архитеката говорио је инжењер Дими-

трије Јуришић: *Политика*, 16. јануар 1930: 1–2; *Време*, 16. јануар 1930: 5; *Истио*, 15. јануар 1930: 9).

- 34] Према документацији историчарке уметности Виолете Обреновић, запослене на Новом гробљу у Београду.

ЛИТЕРАТУРА:

Адресна књиџа за Београд (1912), део I: 141.

Богдановић, Ј. (1983), *Марко Орешковић Крњија*, Београд: Народна армија.

Божовић, А. (2010), *Манастир Раковица*, Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда.

Везе Београда са околином (1929), *Време*, 26. мај: 4.

Г. Стеван Савковић (1929), *Време*, 10. јануар: 3.

Г. Стеван Савковић о реформама у погледу грађења и одржавања путева (1929), *Време*, 14. март: 5.

Г. Савковић о свом инспекционом путу (1929), *Време*, 2. јул: 1.

Један леп пример (1926), *Време*, 3. септембар 1926: 2.

Кадијевић, А. (2007), *Један век изражења националног стиља* : (средина XIX – средина XX века), Београд: Грађевинска књиџа.

Кадијевић, А. (2017), *Архитектонски развој Смедерева (1918–1941) у светлу историографских изражавања*, у: Смедеревски крај 1918–1941, научни скуп, Смедерево: Историјски архив: 173–187.

Каталог непокретних културних добара на подручју града Београда, <http://beogradskonasledje.rs/kd/zavod/cukarica/osnovna-skola-ljuba-nenadovic.html> [5. 6. 2019]

Лукић, Н. (2016), Чукарица 1840–1900, настанак и развој, *Наслеђе XVII* (Београд): 187–206.

Недељковић, М. (1985), Прилог датовању цркве манастира Раковица, *Саопштења XVII* (Београд): 155–160.

Николова, М. (2018), *Школске зграде у Београду до 1941*, Београд: Педагошки музеј.

Објава (1912), *Српске новине*, 25. јул: 4.

Одликовање министра грађевина (1929), *Правда*, 2. август: 11.

Основни закон за развитак материјалне културе у нашој земљи (1929), *Време*, 24. новембар: 1.

Пок. Стеван Савковић уписан је за члана добротвора нишког сокола (1930), *Време*, 18. јануар: 5.

Раковица манастир (1998), у: Споменичко наслеђе Србије, ур. Милић М., Београд: Републички завод за заштиту споменика културе: 446.

Решење Завода за заштиту споменика културе града Београда, бр. 308/5 од 8. 5. 1965.

Ркаловић, С. (2012), Хотел „Astoria“, *Наслеђе XIII* (Београд): 103–109.

Сахрана пок. Стевана Савковића (1930), *Политика*, 16. јануар: 1–2.

Свечана сахрана Министра грађевина пок. Савковића (1930), *Време*, 16. јануар: 5.

Смрт Министра грађевина Стевана Савковића (1930), *Време*, 13. јануар: 1.

Срејић, Д. (2009), Архитектура Смедерева од 1918. до 1945. године, *Смедеревски зборник 2* (Смедерево): 121–133.

Спасеновић, К. (1971), Грађа за историју школе у Жаркову 1840–1918, *Годишњак града Београда XVIII* (Београд): 310–329.

Спасеновић, К. и Милосављевић Р. (1972), *130 година основне школе 'Љуба Ненадовић' у Жаркову: 1841–1971*, Жарково: ОШ „Љуба Ненадовић“.

Ст. Савковић (1930), *Политика*, 13. јануар: 6.

Стојановић, С. (1912), *Српски неимар*, Београд: Универзитет у Београду.

Телефонски именик 1925/26: 77.

Телефонски именик за 1929: 86.

Тошева, С. (2018), *Грађевинарство у служби државе*, Београд: Музеј науке и технике.

Трговчевић, Љ. (2003), *Планирана елиџа* : о студентима из Србије на европским универзитетима у 19. веку, Београд: Службени гласник.

Читуља (1930), *Време*, 15. јануар: 9.

Шолаја, В. Б и Магдић, А. С. (1994), *Инжењери у Књажевсџиву/Краљевини Србији – од 1834. године до завршетка Првог светског рата*, Београд: Заједница техничких факултета Универзитета у Београду : Музеј науке и технике у Београду : Лола институт у Београду.

Summary: MARIJA POKRAJAC

ENGINEER STEVAN SAVKOVIĆ (1883–1930)

The end of 19th and the beginning of 20th century in Serbia was the time of great changes in the field of architecture and urbanism, legislative activity and town development in general. More and more engineers and architects were leaving the Serbian capital to study in large European cities, such as Vienna, Munich, Karlsruhe and Budapest. They generally used to return to Belgrade following their graduation, enchanted with the new spirit and ideas that emerged in the field of construction. Private designing offices were set up, dealing with construction works, apart from designing. Such was the case with the office that Stevan Savković held, firstly in partnership with his colleague Petar Jovanović, and after the war, as the sole owner. Having acquired university education in Karlsruhe, Savković came to Belgrade where, apart from working in his own office, he worked for the Ministry of Construction, at the same time being active in the political arena as a member of the Association of Yugoslav Engineers and Architects. He significantly contributed to the modernization of both Belgrade and other towns across Serbia. On his journeys he had the opportunity to see where and how Serbian people lived, and at the same time he perceived how the legislation should be amended and which new laws should be adopted in the area of architecture and town planning. He is to be credited for the construction and renovation of many bridges, but also for the reconstruction and building of new roads, which proved to be a turning point for Serbia in terms of connection among its towns, which consequently led to the economic development. Without any remuneration, he built a school building in Žarkovo, thus paying tribute to the neighborhood where he was born and raised. For all these reasons, this architect is significant for the architectural historiography of Serbia and certainly deserves more attention, which is the aim of this paper.

Marija K. Pokrajac, doctoral student

Art Historian

Belgrade

marijak059@gmail.com

Illustrations:

- Fig. 1 A photo of Stevan Savković as published in the periodical *Vreme* on 3rd February 1929 (Source: <http://istorijskenovine.unilib.rs/>)
- Fig. 2 The building in which Stevan Savković held the office with the partner Pera Jovanović – "Anker" Palace, once 32 Kralja Milana Street, today 26 Terazije Square (Source: Miloš Jurišić's collection)
- Fig. 3 Design for the District Court Building in Smederevo (Source: Stojanović, S. (1912), *Srpski neimar*, Belgrade; University of Belgrade, 43)
- Fig. 4 Monastic quarters in Rakovica Monastery (Source: Stojanović, S. (1912), *Srpski neimar*, Belgrade; University of Belgrade, 43)
- Fig. 5 State Accounting Building in 14 Admirala Geprata Street (Source: Stojanović, S. (1912), *Srpski neimar*, Belgrade; University of Belgrade, 41)
- Fig. 6 Primary School "Ljuba Nenadović" in Žarkovo (Source: private collection of Bojana Božić, MA)